

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Julkaistu Helsingissä 14 päivänä helmikuuta 2019

190/2019

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 8 a §, sellaisena kuin se on laissa 257/2018,

muutetaan 1, 2, 4, 6–11, 14–17, 17 b, 17 d, 39, 41 ja 49 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 § osaksi laissa 257/2018, 8 § laissa 1155/2004, 16 § osaksi laeissa 186/1994 ja 818/2000, 17 b ja 17 d § laissa 315/2014, 39 § laissa 662/2015 sekä 41 ja 49 § laissa 186/1994, sekä

lisätään lakiin uusi 5 a–5 c, 6 a, 7 a, 7 b, 9 a–9 d, 11 a, 14 a, 14 b, 15 a ja 16 a § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lapsen huolto

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeittä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

2 §

Tapaamisoikeus

Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteisen ja läheinen suhde vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muualla taikka pitää hänen yhteyttä muulla tavoin.

Lapsen kummankin vanhemman on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle.

Lapsen oikeudesta tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa säädetään 9 c §:ssä.

4 §

Huoltajan tehtävät

Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista.

Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset.

Huoltajan on kerrottava lapselle lasta koskevista päätöksistä ja muista lapsen elämään vaikuttavista asioista lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla.

Huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei laissa ole toisin säädetty.

5 a §

Velvollisuus ilmoittaa aiotusta muutosta

Lapsen vanhemman on ilmoitettava toiselle vanhemmalle aikomuksestaan muuttaa asuinpaikkaansa, jos muutolla olisi vaikutusta lapsen huollon tai tapaamisoikeuden toteutumiseen. Jos lapsen huolto on uskottu muulle henkilölle kuin vanhemmalle, hänen on samoin edellytyksin tehtävä ilmoitus vanhemmille ja vanhempien on tehtävä ilmoitus hänelle.

Ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin ja, jos mahdollista, vähintään kolme kuukautta ennen aiottua muuttoa.

Ilmoituksen saa jättää tekemättä, jos se on välttämätöntä lapsen tai asuinpaikkaansa muuttavan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan välittömän ja vakavan uhan torjumiseksi.

Menettelystä muutettaessa lapsen, jolla on kaksi tai useampia huoltajia, asuinpaikka säädetään 5 §:ssä.

5 b §

Huoltajan esteellisyys

Huoltaja ei saa edustaa lasta asiassa, jossa vastapuolena on hän itse, joku jota hän edustaa tai lapsen toinen huoltaja. Huoltaja ei saa edustaa lasta myöskään, jos huoltajan ja lapsen edut saattavat muusta syystä joutua ristiriitaan keskenään.

5 c §

Edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi

Lapselle voidaan määrätä edunvalvoja edustamaan huoltajan sijasta lasta tämän henkilöä koskevassa asiassa, jos:

- 1) huoltaja on esteellisyyden, sairauden tai muun syyn vuoksi estynyt edustamasta lasta; ja
- 2) edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muuten lapsen edun turvaamiseksi.

Huoltajan sijaiseksi määrättävään edunvalvojaan sovelletaan muuten, mitä holhous-toimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään edunvalvojan sijaisesta.

6 §

Huoltajat lapsen syntymän perusteella

Lapsen vanhemmat, jotka lapsen syntyessä ovat avioliitossa keskenään, ovat kumpikin lapsensa huoltajia. Jos vanhemmat eivät lapsen syntyessä ole avioliitossa keskenään, on huoltaja tällöin äiti, joka on synnyttänyt lapsen.

Jos toinen vanhemmista on yksin lapsensa huoltaja ja vanhemmat menevät keskenään avioliittoon, tulee toisestakin vanhemmasta lapsensa huoltaja.

6 a §

Eräiden vanhemmuutta koskevien ratkaisujen vaikutus lapsen huoltoon

Jos vanhemmuus on tunnustettu ennen lapsen syntymää isyyslain (11/2015) 16 §:ssä tai äitiyslain (253/2018) 14 §:ssä tarkoitetulla tavalla, myös tunnustajasta tulee lapsen huoltaja, kun vanhemmuus on vahvistettu.

Jos lapsen synnyttänyt äiti on yksin lapsensa huoltaja ja hän menee avioliittoon henkilön kanssa, jonka tämän jälkeen vahvistetaan olevan lapsen vanhempi, myös tästä vanhemmasta tulee lapsen huoltaja, kun vanhemmuus on vahvistettu.

Jos vanhemman huoltajuus perustuu 1 tai 2 momenttiin taikka 6 §:ään, hänen huoltajuutensa päättyy, jos vanhemmuus kumotaan.

7 §

Sopimus lapsen huollosta

Vanhemmat voivat sopia, että:

1) lapsen huolto uskotaan molemmille vanhemmille yhteisesti tai yksin toiselle vanhemmalle;

2) vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja, on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai sopimuksessa määrätyissä asioissa;

3) lapsi asuu toisen vanhempansa luona, jos vanhemmat eivät asu yhdessä;

4) lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona (*vuoroasuminen*).

Vanhemmat voivat sopia muun henkilön kanssa:

1) että lapsen huolto uskotaan vanhempien tai toisen vanhemman ohella kyseiselle henkilölle; tai

2) että kyseisellä henkilöllä on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai sopimuksessa määrätyissä asioissa.

Vanhemmat voivat sopia 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetun huoltajan kanssa, että:

1) lapsi asuu kyseisen huoltajan luona; tai

2) lapsi asuu vuorotellen vanhempiensa tai toisen vanhempansa ja kyseisen huoltajan luona.

Jos lapsella on vain yksi vanhempi, myös tämä voi tehdä 2 momentissa tarkoitetun sopimuksen muun henkilön kanssa ja 3 momentissa tarkoitetun sopimuksen muun huoltajan kanssa.

Jos lapsella on kaksi tai useampia huoltajia, he voivat sopia keskinäisestä tehtäviensä jaosta.

7 a §

Sopimus lapsen tapaamisoikeudesta

Vanhemmat voivat sopia, että lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona hän ei asu.

Jos lapsella on vain yksi vanhempi, tämä voi tehdä 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen sen henkilön kanssa, joka on vanhemman ohella lapsen huoltaja.

Sopimuksista, jotka koskevat tapaamisten toteuttamista tuettuina tai valvottuina taikka valvotuina vaihdoin, säädetään 9 b §:ssä.

7 b §

Vuoroasumisen ja tapaamisoikeuden ehdoista sopiminen

Kun sovitaan vuoroasumisesta tai tapaamisoikeudesta, sopimuksesta tulee ilmetä vuoroasumisen taikka tapaamisen ja luonapidon tarkemmat ehdot.

Vuoroasumista koskevaan sopimukseen on kirjattava, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi.

Tarvittaessa voidaan sopia, miten vastuu vuoroasumisen tai tapaamisoikeuden toteuttamisesta aiheutuvista kuljetuksista tai matkakuluista jakautuu osapuolten kesken.

8 §

Sopimuksen vahvistaminen

Sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on tehtävä kirjallisesti ja se on esitettävä vahvistettavaksi sen kunnan sosiaalilautakunnalle tai muulle sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jäljempänä *sosiaalilautakunta*, jossa lapsella on asuinpaikka. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos vahvistaa sopimuksessa käytettävien lomakkeiden kaavan.

Jos lapsella ei ole asuinpaikkaa Suomessa, sopimus on esitettävä vahvistettavaksi sen kunnan sosiaalilautakunnalle, jossa lapsella on viimeksi ollut Suomessa asuinpaikka tai, jos lapsella ei ole ollut Suomessa asuinpaikkaa, sen kunnan sosiaalilautakunnalle, jossa lapsen vanhemmilla tai jommallakummalla vanhemmista on asuinpaikka. Jos minkään kunnan sosiaalilautakunta ei edellä säädetyn nojalla ole toimivaltainen, sopimus on esitettävä vahvistettavaksi Helsingin kaupungin sosiaalilautakunnalle.

Sosiaalilautakunnan on harkitessaan, voidaanko sopimus vahvistaa, otettava huomioon lapsen etu sekä lapsen omat toivomukset ja mielipide siten kuin 10 ja 11 §:ssä säädetään. Lastenvalvojan tai sen, joka on määrätty valmistelemaan sopimusten vahvistamista, tulee keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti, jos lapsi tähän suostuu ja tämä on tarpeen lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämiseksi. Sopimus on jätettävä vahvistamatta, jos kumpikaan lapsen vanhemmista ei ole lapsen huoltaja.

Sopimuksen vahvistamisen edellytyksenä on suostumus:

- 1) siltä, joka on vanhemman tai vanhempien ohella lapsen huoltaja;
- 2) siltä, jolle on vahvistettu oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos sopimuksella puututaan tähän oikeuteen;
- 3) 9 c §:ssä tarkoitetulta lapselle erityisen läheiseltä henkilöltä, jos sopimus voi vaikuttaa vahvistetun tapaamisoikeuden toteutumiseen.

Sopimus, jonka sosiaalilautakunta on vahvistanut, on voimassa ja voidaan panna täytäntöön niin kuin tuomioistuimen lainvoimainen päätös.

9 §

Tuomioistuimen päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Tuomioistuin voi päättää, että:

- 1) lapsen huolto uskotaan molemmille vanhemmille yhteisesti tai yksin toiselle vanhemmalle;
- 2) lapsen huolto uskotaan vanhemman tai vanhempien ohella tai sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut tähän suostumuksensa;
- 3) vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja, tai muulla henkilöllä, joka on antanut tähän suostumuksensa, on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai päätöksessä määrätyissä asioissa.

Lisäksi tuomioistuin voi päättää, että:

- 1) lapsen tulee asua toisen vanhempansa luona, jos vanhemmat eivät asu yhdessä;
- 2) lapsen tulee asua 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun huoltajan luona;
- 3) lapsen tulee asua vuorotellen kummankin vanhempansa luona;
- 4) lapsen tulee asua vuorotellen vanhempiansa tai toisen vanhempansa ja 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun huoltajan luona;

5) lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu.

Jos vanhemmat tai toinen heistä ovat lapsensa huoltajia, tuomioistuin voi uskoa lapsen huollon 1 momentin 2 kohdan mukaisesti vanhemman tai vanhempien sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle vain, jos tähän on lapsen kannalta erittäin painavia syitä.

Tuomioistuin voi tarvittaessa antaa määräyksiä huoltajan tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä, jos lapsella on kaksi tai useampia huoltajia, tuomioistuin voi päättää tehtävien jaosta huoltajien kesken.

9 a §

Tarkemmat määräykset vuoroasumisesta ja tapaamisoikeudesta

Vuoroasumisesta tai tapaamisoikeudesta päättäessään tuomioistuimen tulee antaa tarkemmat määräykset vuoroasumisen taikka tapaamisen ja luonapidon ehdoista.

Ennen vuoroasumista koskevan päätöksen tekemistä tuomioistuimen on otettava omasta aloitteestaan käsiteltäväksi päätöksen vaikutus lapsen kotikuntalain (201/1994) mukaiseen asuinpaikkaan. Tuomioistuimen tulee määrätä, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi.

Tuomioistuin voi tarvittaessa määrätä, miten vastuu vuoroasumisen tai tapaamisoikeuden toteuttamisesta aiheutuvista kuljetuksista tai matkakuluista jakautuu asiaan osallisten kesken. Vastuun jakamista harkittaessa on otettava huomioon heidän kykynsä vastata kuljettamisesta tai kustannuksista sekä muut olosuhteet.

9 b §

Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvotut vaihdot

Vanhemmat voivat sopia, että lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset toteutetaan tuettuina tai valvottuina taikka että tapaamiset aloitetaan ja lopetetaan valvotusti (*valvotut vaihdot*). Sosiaalilautakunta voi vahvistaa sopimuksen siten kuin 8 §:ssä säädetään, jos tuki tai valvonta on tarpeen lapsen edun kannalta perustellusta syystä. Tapaamiset voidaan vahvistaa valvotuiksi vain, jos tapaamisten tukeminen tai valvotut vaihdot eivät riitä turvaamaan lapsen etua.

Samoin edellytyksin kuin sosiaalilautakunta voi vahvistaa sopimuksen tuomioistuin voi päättää, että tapaamiset toteutetaan tuettuina tai valvottuina taikka valvotuin vaihdoin.

Jos on perusteltua aihetta epäillä, että lapsi aiotaan viedä luvottomasti pois maasta, tuomioistuin voi määrätä valvotun tapaamisen edellytykseksi, että vanhemman, jota lapsella on oikeus tavata, on luovutettava oma ja hänen hallussaan oleva lapsen voimassa oleva passi sekä muut matkustusasiakirjat valvojalle tapaamisen ajaksi.

Tuettujen ja valvottujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen järjestämisestä säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014).

9 c §

Lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa

Lapselle voidaan vahvistaa oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä, jonka kanssa hänellä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde. Tapaamisoikeus vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä.

Tässä pykälässä tarkoitettua tapaamisoikeutta vahvistettaessa ja toteutettaessa sovelletaan muuten, mitä lapsen ja vanhemman välisestä tapaamisoikeudesta säädetään.

9 d §

Tapaamisoikeuden turvaaminen

Tuomioistuin voi tapaamisoikeudesta päättäessään velvoittaa vanhemman tai huoltajan, jonka luona lapsi asuu, sakon uhalla sallimaan tapaamiset sekä ryhtymään muihin tapaamisten toteuttamiseksi tarvittaviin toimiin siten kuin päätöksessä määrätään, jos tämän vanhemman tai huoltajan aikaisemman toiminnan perusteella on aihetta epäillä, että hän ei tulisi vapaaehtoisesti noudattamaan tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä. Uhkasakon asettamiseen sovelletaan muuten, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996) 18, 20 ja 28 §:ssä säädetään.

Tämän pykälän mukaisesti asetettu uhkasakko voidaan tuomita maksettavaksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain säännöksiä noudattaen.

10 §

Huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaiseminen

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten 1 ja 2 §:ssä säädetyt huollon ja tapaamisoikeuden tavoitteet parhaiten toteutuvat vastaisuudessa.

Tehtäessä ratkaisua siitä, onko lapsen huolto uskottava molemmille vanhemmille yhteisesti vai toiselle heistä, on 1 momentissa säädetyn lisäksi kiinnitettävä huomiota erityisesti vanhempien kykyyn asettaa lapsen tarpeet vanhempien välisten ristiriitojen edelle.

Tehtäessä ratkaisua lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta on otettava 1 momentissa säädetyn lisäksi huomioon erityisesti lapsen ikä ja kehitystaso, lapsen luonne ja taipumukset, lapsen mahdolliset erityistarpeet, vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys sekä vanhempien kyky ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista ja suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta 1 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Asia, joka koskee lapsen huollon uskomista molemmille vanhemmille yhteisesti tai toiselle heistä taikka lapsen asumista vanhempansa luona tai lapsen oikeutta tavata vanhempansa, on ratkaistava vanhempien sopimalla tavalla, jos vanhemmat tai toinen heistä ovat lapsensa huoltajia eikä ole aihetta olettaa, että tämä ratkaisu olisi vastoin lapsen etua.

11 §

Lapsen mielipiteen selvittäminen

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista.

Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti ja ottaen huomioon lapsen kehitystaso sekä siten, ettei siitä aiheudu haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa välisille suhteille. Lapselle on selostettava mielipiteen selvittämisen tarkoitus ja selvittämiseen liittyvä menettely.

11 a §

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta päättäminen huostassapidon aikana

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisesta huostassapidon aikana säädetään lastensuojelulain (417/2007) 46 §:ssä. Jos asian ratkaiseminen on huostassapidon takia lapsen edun kannalta tarpeetonta, sosiaalilautakunta voi jättää sopimuksen vahvistamatta tai tuomioistuin hylätä hakemuksen.

Sosiaalilautakunnan vahvistama sopimus tai tuomioistuimen päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei vaikuta huostaanottoon eikä sen sisältöön.

Tuomioistuimen oikeudesta saada sosiaaliviranomaiselta lasta koskevia tietoja säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 18 §:ssä.

14 §

Vireillepano ja puhevalta

Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia pannaan vireille hakemuksella, jonka voivat tehdä lapsen vanhemmat yhdessä, toinen vanhemmista, lapsen huoltaja tai sosiaalilautakunta.

Jos lapsi on huoltajan kuoleman johdosta jäänyt vaille huoltajaa, voi hakemuksen tehdä myös lapsen sukulainen tai muu lapselle läheinen henkilö.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tahojen lisäksi henkilö, jolle on vahvistettu oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja, voi tehdä hakemuksen, joka koskee tämän oikeuden muuttamista. Myös 9 c §:ssä tarkoitettu lapselle erityisen läheinen henkilö voi 1 ja 2 momentissa mainittujen tahojen lisäksi tehdä hakemuksen, joka koskee lapsen oikeutta tavata häntä.

Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan asian yhteydessä voidaan esittää myös vaatimus lapselle maksettavan elatusavun vahvistamisesta tai vahvistetun elatusavun muuttamisesta.

14 a §

Hakemuksen hylkääminen kirjallisessa menettelyssä

Jos hakemuksen, sen johdosta mahdollisesti annetun kirjallisen lausuman ja aikaisempien ratkaisujen perusteella on ilmeistä, että edellytyksiä sopimuksen tai päätöksen muuttamiseen ei ole, hakemus on hylättävä kirjallisessa menettelyssä.

190/2019

14 b §

Käsittelyn joutuisuus

Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia on käsiteltävä joutuisasti. Jos asiaa on käsiteltävä käräjäoikeuden istunnossa, ensimmäinen istunto on järjestettävä ilman aiheetonta viivytystä.

15 §

Asiaan osallisten kuuleminen

Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevaa asiaa käsiteltäessä tuomioistuimen on varattava lapsen vanhemmille ja huoltajalle tilaisuus tulla kuulluiksi.

Tilaisuus tulla kuulluksi on varattava myös:

1) henkilölle, jolle on vahvistettu oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos hakemus koskee tämän oikeuden muuttamista;

2) 9 c §:ssä tarkoitetulle lapselle erityisen läheiselle henkilölle, jos hakemus koskee mainitussa pykälässä tarkoitetun tapaamisoikeuden vahvistamista tai jos asiassa annettava ratkaisu voi vaikuttaa vahvistetun tapaamisoikeuden toteutumiseen.

Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos kuulemistilaisuuden varaimista koskeva tiedoksianto olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitetulla tuomioistuimen kuulutuksella.

15 a §

Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa

Lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämiseksi häntä voidaan kuulla henkilökohtaisesti tuomioistuimessa, jos se on asian ratkaisemisen kannalta tarpeen ja lapsi sitä pyytää tai siihen suostuu. Alle 12-vuotiasta lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi ja siitä ei arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa.

Lapsen henkilökohtainen kuuleminen tuomioistuimessa voi tapahtua pääkäsittelyssä tai muulla tuomioistuimen sopivaksi harkitsemalla tavalla. Tuomioistuin voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna 17 b §:ssä tarkoitettua asiantuntija-avustajaa. Jos lapsen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä selvittämiseksi on tarpeen, lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti siten, että hänen lisäksi läsnä on vain yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen. Lapsen kuuleminen voidaan tallentaa äänitallenteeseen.

Jos lasta kuullaan ilman, että asiaan osalliset ovat läsnä, asiaan osallisille on varattava tilaisuus kuunnella lapsen kuulemisesta tehty äänitallenne tai heille on selostettava lapsen kuulemisessa esiin tulleet seikat niiltä osin kuin niillä voi olla vaikutusta asian ratkaisemiseen. Heille on myös varattava tilaisuus lausua käsityksensä lapsen kuulemisessa esiin tulleista seikoista.

16 §

Selvityksen hankkiminen sosiaalilautakunnalta

Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa tuomioistuimen on tarvittaessa hankittava selvitys sen kunnan sosiaalilautakunnalta, jossa lapsella taikka lapsen vanhemmilla tai muulla asiaan osallisella on asuinpaikka. Jos tällaisella henkilöllä ei ole asuinpaikkaa Suomessa, selvitys on hankittava sen kunnan sosiaalilautakunnalta, jossa henkilö oleskelee. Selvitystä pyytäessään tuomioistuimen on yksilöitävä, mistä kysymyksistä selvitystä erityisesti tarvitaan.

Selvityksen tarkoituksena on antaa tuomioistuimelle tietoja perheen tilanteesta, lapsen elinolosuhteista ja muista asian ratkaisemiseen vaikuttavista seikoista. Jos selvitystä tehtäessä käy ilmi, että asia on ratkaistavissa sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella, sosiaalilautakunnan on annettava tarvittavaa apua sopimuksen tekemisessä.

Selvitystä tehtäessä on keskusteltava lapsen kanssa henkilökohtaisesti, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista ja lapsi siihen suostuu, jollei se ole selvästi tarpeetonta. Keskustelussa on pyrittävä selvittämään lapsen omat toivomukset ja mielipide siten kuin 11 §:ssä säädetään.

Tuomioistuimen on asetettava määräaika selvityksen toimittamiselle. Jos tuomioistuin katsoo, että sosiaalilautakunnan antama selvitys on puutteellinen, tai jos asiaa käsiteltäessä on tullut esiin uusia seikkoja, joiden johdosta lisäselvitys on tarpeen, tuomioistuin voi pyytää aikaisemman selvityksen täydentämistä tai muuta selvitystä.

Selvityksessä ja asiaa koskevassa oikeudenkäynnissä saa ilmaista myös salassa pidettäviä tietoja soveltaen, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n 1 momentissa, 19 §:ssä sekä 27 §:n 2–4 momentissa säädetään.

16 a §

Selvityksen tekijän kuuleminen

Tuomioistuimen on kutsuttava 16 §:ssä tarkoitetun selvityksen tekijä kuultavaksi tuomioistuimessa suullisesti, jos:

- 1) tuomioistuin katsoo sen lapsen edun tai mielipiteen selvittämiseksi tai muusta syystä tarpeelliseksi; tai
- 2) asiaan osallinen sitä pyytää eikä kuuleminen ole selvästi tarpeetonta.

Selvityksen tekijän kutsumiseen sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 41 ja 42 §:ssä säädetään asiantuntijan kutumisesta.

17 §

Väliaikaiset määräykset

Kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta. Tapaamisoikeutta koskevaan väliaikaiseen määräykseen ei voi asettaa sakon uhkaa. Tuomioistuin voi erityisestä syystä antaa väliaikaisen määräyksen siitä, kenelle lapsen huolto uskotaan, ja oikeudesta saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja. Jos asiaa ei voida viivyttää, väliaikainen määräys voidaan antaa kuulematta 15 §:ssä tarkoitettuja henkilöitä.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian käsittelyn yhteydessä tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen myös lapselle maksettavasta elatusavusta, jos se on tarpeen lapsen elatuksen turvaamiseksi.

Tuomioistuimen antamaan väliaikaiseen määräykseen ei saa hakea muutosta.

Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin lopullisesti päättää asiasta, jollei määräystä tätä ennen peruuteta tai muuteta.

17 b §

Asiantuntijapalveluiden järjestäminen

Kunnan, jonka alueella käräjäoikeuden hallinnollinen kanslia sijaitsee, tulee huolehtia siitä, että käräjäoikeuden käytävissä on riittävä määrä riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuja asiantuntija-avustajia lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen sovittelua ja tämän lain 15 a §:ssä tarkoitettua lapsen kuulemisessa avustamista varten. Kaksikielisessä tuomiopiirissä kunnan on huolehdittava siitä, että käräjäoikeuden käytävissä on asiantun-

tijapalveluita sekä suomen että ruotsin kielellä. Kunnassa asiantuntijapalveluiden järjestämisestä vastaa sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalihuolosta vastaava toimielin.

Hovioikeus voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna minkä tahansa tuomiopiiriinsä kuuluvan käräjäoikeuden käytettäväksi osoitettua asiantuntija-avustajaa. Korkein oikeus voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna minkä tahansa käräjäoikeuden käytettäväksi osoitettua asiantuntija-avustajaa.

17 d §

Asiantuntijapalveluiden korvaaminen

Valtio maksaa asiantuntijapalveluiden järjestämisestä vastuussa olevalle kunnalle korvauksen asiantuntija-avustajan käyttämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa ja lapsen kuulemisessa. Korvaus maksetaan laskennallisena päiväkohtaisena korvauksena istunnossa avustamisesta ja tuntiperusteisena korvauksena istunnon ulkopuolella suoritetuista toimenpiteistä. Jos sovittelu toimitetaan tai lasta kuullaan käräjäoikeuden hallinnollisen kanslian sijaintikunnan tai erikseen sovittuun asiantuntija-avustajan pääasiallisen työskentelypaikan ulkopuolella, kunnalle korvataan sovittelusta tai lapsen kuulemisesta aiheutuneet matka- ja majoituskustannukset ja asiantuntijalle maksettava päiväraha. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä päivä- ja tuntiperusteisen korvauksen määrästä, toimenpiteistä, joista tuntiperusteinen korvaus maksetaan sekä korvattavista kuluista.

39 §

Lapsen kuuleminen

Ennen kuin tuomioistuin ratkaisee hakemuksen vieraassa valtiossa annetun, lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta tai lapsen palauttamisesta, sen on selvitettävä lapsen mielipide, jos lapsen voidaan ikänsä tai muiden tuomioistuimen tietoon tulleiden seikkojen vuoksi olettaa saavuttaneen sellaisen kypsyyden, että lapsen mielipiteeseen on aiheellista kiinnittää huomiota.

Lapsen mielipiteen selvittämiseen sovelletaan, mitä 15 a, 16 ja 16 a §:ssä säädetään. Lapsen mielipiteen selvittämistä koskeva pyyntö on osoitettava sen kunnan sosiaalilautakunnalle, jossa lapsi oleskelee.

41 §

Oikeusapu ja lapsen palauttamisesta aiheutuvat kustannukset

Lapsen palauttamista koskevassa asiassa ja Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annetun, lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevassa asiassa hakijalle on pyynnöstä myönnettävä oikeusapu korvauksetta, vaikka oikeusapua ei muutoin voitaisi myöntää.

Kun tuomioistuin määrää lapsen palautettavaksi tai vahvistaa, että lapsen huoltoa koskeva päätös voidaan panna täytäntöön, se voi samalla hakijan vaatimuksesta velvoittaa hakijan vastapuolen suorittamaan hakijalle korvausta niistä kuluista, jotka aiheutuvat lapsen palauttamisesta.

Jos hakijan vastapuoli häviää 1 momentissa tarkoitetun asian, hänet on velvoitettava korvaamaan oikeusministeriölle asiassa aiheutuneet kustannukset samojen perusteiden mukaan kuin asiaan osallisten oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta säädetään. Korvaus voidaan jättää tuomitsematta tai sen määrää alentaa, jos korvausvelvollisuus muodostuisi asianomaisen taloudellisiin oloihin nähden kohtuuttomaksi.

190/2019

49 §

Asetuksenantovaltuus

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarvittaessa tarkemmin:

- 1) tässä laissa sosiaalilautakunnalle säädettyistä tehtävistä;
- 2) oikeusministeriön tehtävistä Haagin sopimuksessa ja Euroopan neuvoston sopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena; ja
- 3) lapsen palauttamista sekä vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaan hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2019.

Jos mies on ennen tämän lain voimaantuloa tunnustanut isyytensä isyyslain 16 §:ssä tarkoitetulla tavalla, hänen huoltajuuteensa sovelletaan 6 a §:n 1 momentin sijasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Sopimuksen tai päätöksen muuttamista koskevassa asiassa, joka on tullut vireille käräjäoikeudessa ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan 14 a §:n sijasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 8 päivänä helmikuuta 2019

Tasavallan Presidentti

Sauli Niinistö

Oikeusministeri Antti Häkkänen